

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.33:631.11
JEL Classification Q 12

Свиноус І.В.,
*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
обліку і оподаткування,*
Рудич О.О.,
канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри,
Зубченко В.В.,
*канд. екон. наук, асистент кафедри,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ФАКТОР НІВЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Svynous I.V.,
*dr.sc.(econ.), professor, head at the
department of accounting and taxation,*
Rudych O.O.,
cand.sc.(econ), assoc. prof., head at the department,
Zubchenko V.V.,
*cand.sc.(econ.), assistant at the department,
department of finance, banking and insurance,
Bila Tserkva National Agrarian University*

DIVERSIFICATION AS A FACTOR FOR LEVELING THE RISKS OF PRODUCTION AND ECONOMIC ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Нинішні умови розвитку сільського господарства зумовлюють прояв дестабілізуючих чинників на умови ведення виробничо-збутової діяльності та можливості розширеного відтворення, наслідком впливу яких є зниження економічної стійкості сільськогосподарських товаровиробників. За таких умов посилюється необхідність використання товаровиробниками підходу, який передбачає розробку раціональної господарської стратегії та її реалізації в напрямі неперервної адаптації до факторів зовнішнього середовища.

Особливо складним є вирішення зазначених проблем в аграрному секторі економіки, який характеризує собою багатоукладну, багатогалузеву та територіально поділену систему. Очевидно, що у цій галузі розробка та реалізація стратегії розвитку аграрних підприємств ускладнюється поєднанням природно-кліматичної та ринкової варіативності. У зв'язку із цим необхідним є формування системи заходів щодо здійснення диверсифікації виробничої діяльності, які б могли забезпечити ефективне функціонування підприємств і сприяти досягненню передбачених стратегічних орієнтирів їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані із формуванням теоретико-методологічних засад розвитку різних аспектів процесу диверсифікації діяльності, у тому числі й аграрних підприємств, розглянуто у працях вітчизняних науковців: В. Андрійчука, І. Баланюка, О. Варченко, А. Гуторова, Н. Добрянської, В. Зіновчука, Т. Зінчук, М. Корінька, Н. Куцмус, М. Кропивка, М. Маліка, О. Маслака, О. Могильного, В. Россохи, В. Ткачука, Г. Черевка, І. Хорунжого, В. Юрчишина та

інших. Зокрема І. Баланюк та О. Варченко обґрунтовують необхідність здійснення диверсифікації виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств на основі деталізованого дослідження зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання. В.Ткачук пропонує здійснювати диверсифікацію діяльності господарств корпоративного сектору з урахування особливостей сільських територій на якій вони розташовані. Значну увагу щодо еволюції диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання приділила Н. Добрянська. Однак мінливість зовнішнього середовища та посилення кризових явищ актуалізує сучасні підходи до проблем дослідження з урахуванням необхідності розв'язання низки завдань щодо диверсифікації виробничої діяльності аграрних підприємств, діагностики зовнішнього середовища підприємств і забезпечення їх економічної стійкості в довгостроковій перспективі.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, положень і практичних рекомендацій щодо розробки заходів по диверсифікації, як чинника нівелювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна доцільність диверсифікації виробничої діяльності визначається її впливом на економічний та фінансовий стан підприємства, оскільки результатом будь-якої диверсифікації має бути зниження ризику та поява синергетичних ефектів, особливо у сфері фінансів, завдяки можливості вільного внутрішньофірмового переміщення коштів у сфері діяльності, які розвиваються найбільш динамічно. Ефект диверсифікації значною мірою залежить від вибору напрямів (вертикальна інтеграція, диверсифікація на основі існуючих видів діяльності, створення конгломератів).

Очевидно, що зв'язок між диверсифікацією й ефективністю слід розглядати як складний. Досить часто після здійснення диверсифікації ефективність підвищується в результаті раціонального перерозподілу виробничих, фінансових і людських ресурсів, але потім з плином часу вона знижується, адже ускладнюється процес управління, виявляються суперечності у принципах і процедурах розробки та прийняття управлінських рішень у різних підрозділах підприємства [1].

Ситуація, що склалася в аграрному секторі України, є нехарактерною для країни з розвинутим аграрним сектором, передусім – це наявність диспропорцій у розвитку галузей сільського господарства. Слід зазначити, що вітчизняні природно-кліматичні умови сприяють веденню виробництва основних видів тваринницької продукції. Тому, на наше переконання, порушення пропорційності розвитку галузей можна пояснити нерівномірністю попиту.

Упродовж 2010-2016 рр. найбільшу частку за рівнем спеціалізації займають господарства корпоративного сектору аграрної економіки, які займаються вирощування однорічних і дворічних культур та виробництвом продукції тваринництва, головним чином м'ясного та яєчного птахівництва і свинарства (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка чисельності сільськогосподарських підприємств за рівнем спеціалізації

Рік	Вирощування однорічних і дворічних культур		Вирощування багаторічних культур		Тваринництво		Змішане сільське господарство	
	Од.	У % до всього	Од.	У % до всього	Од.	У % до всього	Од.	У % до всього
2010	11092	69,3	518	3,2	2560	16,0	379	2,4
2011	33505	83,9	870	2,2	3022	7,6	1012	2,5
2012	39282	85,5	1070	2,3	2807	6,1	1189	2,6
2013	41131	86,0	1192	2,5	2717	5,7	1217	2,5
2014	38112	86,3	1064	2,4	2459	5,6	1093	2,5
2015	38856	86,5	1121	2,5	2426	5,4	1028	2,3
2016	37999	87,6	1042	2,4	2141	4,9	898	2,1
2016 р. в % до 2010 р.	342,6	18,3 в.п.	201,2	-0,8 в.п.	83,6	-11,1 в.п.	236,9	-0,3 в.п.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Така диспропорція розвитку господарської діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлена об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Серед них необхідно назвати: порушення паритету цін між продукцією рослинництва та тваринництва; протягом тривалого часу тваринництво було фінансовим донором рослинництва як об'єкт застави під банківські кредити; відсутність паритетних відносин між виробниками тваринницької продукції і переробниками, які існують в рослинництві; відсутність ефективної державної підтримки розвитку тваринництва, особливо підгалузей із довготривалим терміном окупності капіталу та ін. [2].

Концентрація виробничих ресурсів на виробництві та реалізації зернових культур, переважно кукурудзи на зерно та соняшнику, при перенасиченні внутрішнього ринку ставить у залежність

сільськогосподарських товаровиробників від політики зернотрейдерів, які в структурі реалізації займають близько 70–80%, отже посилюються загрози економічного характеру.

Більшість сільськогосподарських підприємств відмовилися від виробництва такої трудомісткої сільськогосподарської продукції, як вирощування овочів і плодів – у рослинництві, ведення м'ясного скотарства та вівчарства.

Упродовж 2006-2016 рр. спостерігається поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств. Так частка господарств корпоративного сектору аграрної економіки, які спеціалізуються на 1 галузі зросла на 6,4 в.п., що свідчить про посилення спеціалізації в аграрному секторі економіки. Позитивна тенденція щодо збільшення кількості господарств, які спеціалізуються на виробництві 2 і 3 видів продукції (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка та структура сільськогосподарських підприємств за кількість підгалузей

Групи господарств	Рік			2016 р. у в. п. до	
	2006	2010	2016	2006 р.	2010 р.
1 галузь	4,6	9,9	11,0	6,4	1,1
2 галузі	11,2	25,6	33,5	22,3	7,9
3 галузі	15,4	21,9	24,2	8,8	2,3
4 галузі	16,7	14,7	13,5	-3,2	-1,2
5 галузей	17,4	10,5	7,7	-9,7	-2,8
6 галузей	14,0	7,3	4,8	-9,2	-2,5
7 галузей	9,7	4,9	2,6	-7,1	-2,3
8 галузей	5,4	2,5	1,5	-3,9	-1
9 галузей	2,9	1,4	0,5	-2,4	-0,9
10 галузей	1,4	0,8	0,3	-1,1	-0,5
11 галузей	0,8	0,3	0,2	-0,6	-0,1
12 галузей	0,4	0,2	0,1	-0,3	-0,1
13 галузей	0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,1
14 галузей	0,1	0,02	0,01	-0,09	-0,01

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Протягом аналізованого періоду їх кількість відповідно зросла на 22,3 та 8,8 в.п. Отже, відбувається процес кількісного зменшення багатогалузевих сільськогосподарських підприємств, що свідчить про процес поглиблення спеціалізації господарської діяльності.

Спираючись на результати дослідження, обґрунтованим буде висновок стосовно того, що диспропорції розвитку галузей сільськогосподарських підприємств виникли також як негативні наслідки деструктивних явищ в аграрній економіці України, що призвело до руйнування матеріальної бази тваринництва. Значною мірою на відмову сільськогосподарських підприємств виробляти тваринницьку продукцію вплинуло порушення цінової пропорційності між основними галузями сільського господарства. Так, протягом тривалого часу співвідношення цін на зерно, свинину і м'ясо птиці не були сприятливими. Лише в останні роки спостерігається позитивна тенденція у таких галузях, як свинарство та м'ясне птахівництво.

Підтвердженням авторського висновку є значення коефіцієнта Херфінделя-Хіршмана, коефіцієнта диверсифікації, індексу та відносного показника ентропії (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок показників концентрації та диверсифікації виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах України

Показники	Рік			2016 р. до	
	2005	2010	2016	2005 р.	2010 р.
Коефіцієнт Херфінделя-Хіршмана	0,823	0,790	0,795	-0,028	0,005
Індекс ентропії	1,949	1,851	1,889	-0,06	0,038
Коефіцієнт диверсифікації	0,855	0,816	0,809	-0,046	-0,007
Відносний показник ентропії	0,093	0,088	0,086	-0,007	-0,002

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Наведені розрахунки показників у табл. 3 свідчать про наявність упродовж досліджуваного періоду процесу монополізації виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах, що підтверджують значення коефіцієнтів ентропії, які мають вектор прямування до нуля, та обчислені коефіцієнти диверсифікації сільськогосподарського виробництва, які за досліджуваний період незначно знизились. Отже, загальний висновок є таким: в аналізованій галузі спостерігається посилення тенденцій до концентрації виробництва як в окремих сільськогосподарських підприємствах (яєчне та м'ясне птахівництво), так і в товарній групі сільськогосподарських культур (наприклад, вирощування зернових і технічних культур).

Однією з основних передумов здійснення диверсифікації є поліпшення фінансового стану господарюючих суб'єктів. Відповідно ефективність процесу диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств характеризується підвищенням рівня прибутковості господарської діяльності, покращенням фінансового стану тощо.

Сільське господарства сьогодні перебуває у стані невизначеності. З одного боку, завдяки природним і кліматичним умовам галузь забезпечує високі показники урожайності, створено гнучку систему оподаткування, впроваджуються державні програми дотацій і підтримки аграрної сфери. Проте, з іншого боку, через недосконалий алгоритм виконання запланованих програм, неузгодженість дій профільних органів виконавчої влади, відсутність діючого ринкового механізму збуту продукції, ручне управління ціноутворенням у галузі, засилля трейдерів і посередників зводить позитивні показники нанівець [3].

Упродовж 2010-2016 рр. спостерігається позитивне значення рівня рентабельності операційної діяльності вузькоспеціалізованих сільськогосподарських підприємств, які спеціалізуються на виробництві як продукції рослинництва, так і тваринництва (табл. 4). Проте, в багатогалузевих господарствах корпоративного сектору не спостерігається стійкої закономірності прибутковості виробництва, що є свідченням про відсутність позитивного ефекту від диверсифікації виробничого-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу.

Спостерігається зростання частки господарств корпоративного сектору аграрної економіки, які отримали прибуток за результатами фінансового року, що свідчить про позитивні тенденції в розвитку аграрного сектору України. Підтвердженням цього є зростання рівня рентабельності господарської діяльності аграрних формувань корпоративного сектору аграрної економіки України.

Таблиця 4

Динаміка фінансового результату операційної діяльності сільськогосподарських підприємств в залежності від рівня спеціалізації

Рік	вирощування однорічних і дворічних культур		вирощування багаторічних культур		тваринництво		змішане сільське господарство	
	Рентабельність, %	Частка прибуткових у загальній кількості підприємств, %	Рентабельність, %	Частка прибуткових у загальній кількості підприємств, %	Рентабельність, %	Частка прибуткових у загальній кількості підприємств, %	Рентабельність, %	Частка прибуткових у загальній кількості підприємств, %
2010	27,8	72,9	21,3	67,0	19,9	63,0	-2,3	69,6
2011	26,3	86,2	19,0	68,6	22,1	69,0	10,4	81,9
2012	21,7	80,1	52,3	68,7	27,6	71,2	12,2	79,2
2013	8,8	81,8	70,8	70,0	23,1	70,8	1,9	75,6
2014	23,0	86,5	68,9	69,0	23,8	74,6	-32,4	80,7
2015	47,2	90,7	43,8	75,6	33,1	78,0	-13,6	80,9
2016	38,4	90,4	26,1	72,2	16,0	72,8	10,6	80,5
2016р. у в.п. до 2010р.	10,6	17,5	4,8	5,2	-3,9	9,8	12,9	10,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Як свідчить оцінка господарської діяльності сільськогосподарських підприємств концентрація виробничих ресурсів на виробництво монопродукту в умовах відсутності системи планування виробництва і споживання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування призводить до суттєвого ризику, що позначається на рівні прибутковості. Аналогічна ситуація виявляється і в багатогалузевих господарствах (табл. 5).

Таблиця 5

Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств України в залежності від кількості галузей

	2005 р.			2010 р.			2016 р.		
	Рентабельність всього, %	у т. ч.		Рентабельність всього, %	у т. ч.		Рентабельність всього, %	у т. ч.	
		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва
1 галузь	10,2	1,5	18,6	16,6	21,6	11,7	22,5	35,7	5,1
2 галузі	16,6	-0,5	34,9	15,6	14,8	17,2	41,5	49,1	10,9
3 галузі	9,1	9,1	8,9	12	12,8	7,5	38,4	40,7	19,4
4 галузі	5,9	7	4,2	14,7	16,9	4	38,0	43,9	3,6
5 галузей	4,1	7,4	-2	7,8	14,4	-9	34,6	42,0	4,8
6 галузей	3,9	7,3	-1,7	22,5	21,8	24,2	34,6	43,7	6,6
7 галузей	4,9	9	-1,7	11,7	20,2	-6,8	33,4	44,9	3,6
8 галузей	5	10,7	-4,4	14,1	21,4	-9,1	45,2	62,0	-2,1
9 галузей	8,2	11,3	3,3	15,5	22,8	-0,1	42,6	51,2	4,0
10 галузей	9	12,2	3,8	11,2	20,7	-4	29,3	32,5	11,6
11 галузей	7,6	11,6	1,9	13,3	22,6	-12,1	34,0	41,6	-12,6
12 галузей	22,9	26,5	18	22	39,5	-2,7	63,4	85,5	22,6
13 галузей	13	16,2	8,7	-4,8	12,3	-14	60,2	112,6	11,7
14 галузей	-14,2	-3,8	-20,3	-9,8	-2,5	-17,1	6,6	17,5	-13,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Найвищий рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції був у товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві 2 видів сільськогосподарської продукції. Стабільний рівень рентабельності зберігався протягом всього досліджуваного періоду. У 2006–2016 рр. спостерігалися суттєві коливання показника ефективності в багатогалузевих сільськогосподарських підприємствах, що свідчить про неоптимальний підбір напрямів господарської діяльності.

Так, сільськогосподарські підприємства, які виробляють 14 видів продукції протягом досліджуваного періоду були збитковими. У 2006 та 2010 рр. в сільськогосподарських підприємствах, які виробляли 6–7 видів продукції, сума одержаного прибутку від вирощування продукції рослинництва компенсувала збиток від виробництва тваринницької продукції, що в кінцевому результаті забезпечило позитивний результат від ведення господарської діяльності.

Орієнтація на виробництво монопродукції в корпоративному секторі аграрної економіки може призвести до суттєвого зниження родючості ґрунтів. Більшість сільськогосподарських товаровиробників, концентруючи свої виробничі ресурси на вирощуванні незначного переліку сільськогосподарських культур, нехтують науковими рекомендаціями щодо ефективного використання сільськогосподарських угідь [4]. Так, у структурі посівних площ протягом 2005–2016 рр. частка зернових і зернобобових культур становила 52,7–53,2, технічних культур (переважно соняшнику) – до 27%.

Оцінюючи структуру посівних площ сільськогосподарських підприємств, слід зазначити, що, за науковими рекомендаціями, на частку зернових у загальній площі посівів повинно припадати до 50%. Фактичне значення перевищує нормативне на 2,7–3,2%. Слід зазначити, що науково не обґрунтованими є й площі соняшнику, частка якого в посівах, за розробками науковців і практиків, має бути не більше 15% [5]. Між тим, у досліджуваному періоді фактично цей показник був на 80% вищий, ніж вказаний вище рекомендований його рівень. Це призводить до швидкого виснаження ґрунтів, погіршення стану навколишнього природного середовища. Крім того, через високу питому вагу зернових і соняшнику не дозволяють застосовувати науково обґрунтовані сівозміни (оскільки

належних попередників для вимогливих до них сільськогосподарських культур не вистачає) [6].

Вузька спеціалізація сільськогосподарських товаровиробників, а іноді практично монокультура посилює ризики як агробіологічного, так і економічного характеру. Порушення сівозмін призводить до виснаження ґрунту, розмноження шкідників, нестабільної урожайності та суттєвої залежності результатів господарювання від погодно-кліматичних умов конкретного року [7]. Для забезпечення раціонального використання та охорони земель прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 02 листопада 2011 р. № 1134 «Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь» [8]. Землекористувачі і землевласники мають враховувати нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах. Контроль і перевірки з боку реорганізованої сільськогосподарської інспекції покликані спонукати землевласників та землекористувачів до їх дотримання.

Схожа ситуація знаходить прояв і у тваринництві, де основні виробничі ресурси сільськогосподарських підприємств зорієнтовані на виробництво продукції м'ясного та яєчного птахівництва, молочного скотарства та свинарства.

Очевидно, що значний вплив на ефективність процесу диверсифікації виробничої діяльності аграрних підприємств має збутова діяльність, зокрема формування раціональної системи збуту (табл. 6).

Таблиця 6

Економічна ефективність збуту основних видів продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами України

Рік	Повна собівартість, грн/ц	переробним підприємствам		пайовикам у рахунок орендної плати		на ринку		іншим господарюючим суб'єктам	
		ціна, грн/ц	рентабельність, %	ціна, грн/ц	рентабельність, %	ціна, грн/ц	рентабельність, %	ціна, грн/ц	рентабельність, %
Молоко									
2005	92	115,8	25,9	95,3	3,6	95,7	4,0	96,9	5,3
2010	229	294,9	28,8	249,4	8,9	308,8	34,8	272,4	19,0
2016	395	433,68	9,9	359,32	-9,0	463,76	17,5	453,07	14,8
Свині									
2005	819	1062	29,7	1144	39,7	927	13,2	927	13,2
2010	1324	1284	-3,0	1458	10,1	1128	-14,8	1249	-5,7
2016	2190	2430,17	11,0	2198,28	0,4	2365,32	8,0	2448,71	11,8
Яйця (грн/тис.шт)									
2005	207	248,5	20,0	240,2	16,0	238,1	15,0	257,9	24,6
2010	398	528,8	32,9	532,5	33,8	418	5,0	484,1	21,6
2016	863	1378,6	59,8	898,1	4,1	1043,2	20,9	1347,2	56,2

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Оцінюючи ефективність збуту основних видів тваринницької продукції, необхідно зазначити, що найвищий рівень прибутковості при збуті молока спостерігається через мережу роздрібних продовольчих ринків та фірмових магазинів. Найвищий рівень ефективності реалізації свиней в 2016 р. спостерігається при збуті через продовольчі ринки та господарюючим суб'єктам. Хоча в 2005 р. найбільш прибутковим був канал збуту переробним підприємствам.

Схожа зміна вектора рентабельності спостерігається при реалізації яєць сільськогосподарськими підприємствами.

Відповідно до коливань ефективності реалізації, залежно від каналів збуту повинна змінюватися і структура реалізації основних видів тваринницької продукції. Так, протягом 2005-2016 рр. спостерігається подальше зростання частки реалізації молока господарствам корпоративного сектору аграрної економіки переробним підприємствам, незважаючи на зниження рівня рентабельності.

Зазначимо, що економічна вигода при збуті сільськогосподарської продукції торгово-посередницьким структурам полягає у мінімізації витрат на транспортування, короткий термін здійснення розрахунків тощо. Аналогічна ситуація проявляється і при реалізації яєць.

У цілому проблема диверсифікації каналів збуту продукції тваринництва характеризується певною мірою консерватизмом, що викликано насамперед біологічними особливостями товару, як неможливість зберігання протягом тривалого часу та відсутність сезонності у виробництві.

Висновки з проведеного дослідження. Оцінюючи рівень ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, спостерігається чітка картина: розосередженість виробничих і фінансових ресурсів призводить до зниження ефективності їх функціонування. Найбільш оптимальними за рівнем ефективності є господарства, які виробляють 2-3 види сільськогосподарської продукції, які відносяться до складу галузей тваринництва і рослинництва, що дозволяє мінімізувати виробничі ризики.

Отже, у випадку, коли аграрні підприємства здійснюють диверсифікацію у споріднені галузі, тобто коли для випуску нової продукції можуть застосовуватися вже існуючі технології та обладнання, це дозволяє визначити максимально можливу широту диверсифікації у споріднені галузі. Так, якщо дохід після диверсифікації є більшим за суму існуючого доходу та приросту доходу, подальша диверсифікація є доцільна, оскільки дає змогу зменшити питомі постійні та умовно-постійні витрати (економія на витратах позитивна). Як тільки зазначена умова не виконується, підприємство повинно використовувати інший підхід до визначення доцільності диверсифікації, оскільки диверсифікація або вже не носить характер спорідненої, або подальше збільшення випуску продукції потребує нових значних вкладень.

Важливий фактор, який дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства в результаті вибору стратегії диверсифікації, є застосування нових технологій. Інновації у даному випадку виступають у ролі чинника, що дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства, а також передумовою здійснення диверсифікації.

Отже, в основі реалізації стратегії економічної диверсифікації лежить забезпечення прийняттого співвідношення між прибутковістю і рівнем ризику. Це співвідношення кожне підприємство визначає для себе самостійно, воно залежить насамперед від того, наскільки власники та менеджери аграрного підприємства схильні до ризику. Загальний ризик складається із двох складових: по-перше, несистематичний (диверсифікований) ризик; він притаманний конкретному підприємству і підлягає зменшенню в результаті диверсифікації; по-друге, систематичний (не диверсифікований, ринковий) ризик; його неможливо зменшити шляхом подальшої диверсифікації, він породжується факторами зовнішнього середовища функціонування аграрних підприємств.

Література

1. Свиноус І. В., Сатир Л. М. Організаційно-економічні аспекти диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. *Вісник аграрної науки*. 2015. № 8. С. 66-70.
2. Богуславський Є. І., Горяник О. В. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва. *Агросвіт*. 2016. № 8. С. 40-47.
3. Добрянська Н. А., Нікіфорчук А. А. Вплив економічного та інституційного середовища на діяльність диверсифікованих корпоративних об'єднань. *Вісник ХНАУ*. Харків. 2013. № 6. С. 117–122.
4. Гаража О.П. Види та показники ефективності використання сільськогосподарських угідь в управлінні земельними ресурсами України. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 3. С. 52-60.
5. Ряснянська А. М. Оцінка ефективності використання земель сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 8. С. 65-69.
6. Данкевич Є., Данкевич В. Переваги і ризики надконцентрації агропромислового виробництва та земельних ресурсів: економічний, екологічний та соціальний аспект. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2, No. 3. С. 60–74.
7. Зінчук Т. О., Данкевич В. Є. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель: реалії та перспективи для України. *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 84–92.
8. “Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь”, Постанова КМУ № 1134 від 2 листопада 2011 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1134-2011-%D0%BF> (дата звернення: 18.03.2018).

References

1. Svynous, I.V. and Satyr, L.M. (2015), “Organizational and economic aspects of production diversification of agricultural enterprises”, *Visnyk aharnoi nauky*, no. 8, pp. 66-70.
2. Bohuslavskiy, Ye.I. and Horianyk, O.V. (2016), “Diversification of agricultural production”, *Ahrosvit*, no. 8, pp. 40-47

3. Dobrianska, N.A. and Nikiforchuk, A.A. (2013), "Impact of the economic and institutional environment for the activities of diversified corporate groups", *Visnyk KhNAU*, Kharkiv, no. 6, pp. 117–122.
4. Garazha, O.P. (2016), "Types and indicators of agricultural land using efficiency in land resources management of Ukraine", *Ekonomika i suspilstvo*, iss. 3, pp. 52-60.
5. Riasnianska, A.M. (2016), "The efficiency estimation of land use at agricultural enterprises", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*: Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, iss. 8, pp. 65-69.
6. Dankevych, Ye. and Dankevych, V. (2016), "Benefits and risks overconcentration agro-industrial production and land resources, economic, environmental and social aspects", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, Vol. 2, no. 3, pp. 60–74.
7. Zinchuk, T.O. and Dankevych, V.Ye. (2016), "European experience of forming agricultural land market", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 84–92.
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for the development of land management projects that provide ecological and economic justification for crop rotation and landscaping" from November 2, 2011 № 1134, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1134-2011-%D0%BF> (access date March 18, 2018).

Стаття надійшла до редакції 29.03.2018 р.

УДК 338.47 (656.613)
JEL Classification R400, P230

Липинська О.А.,
д-р екон. наук, с.н.с., пров.наук.співроб.
відділу ринку транспортних послуг
Познанська І.В.,
канд. екон. наук, с.н.с., с.н.с. відділу
ринку транспортних послуг
Інституту проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН України

ПРІОРИТЕТНІ ЗАХОДИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕРМОДАЛЬНИХ ТА МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Lyrynska O.A.,
dr.sc.(econ.), senior researcher, leading researcher
at the department of transport services market
Poznanska I.V.,
cand.sc.(econ), senior researcher, senior research fellow
at the department of transport services market
Institute of Market Problems and Economic &
Ecological Research NAS of Ukraine

PRIORITY MEASURES FOR PROVIDING THE DEVELOPMENT OF INTERMODAL AND MULTIMODAL TRANSPORTATION

Постановка проблеми. Визнання України, як повноцінного учасника міжнародної торгівлі, використання потенціалу країни є пріоритетним завданням національної державної політики. Забезпечення безперешкодного переміщення товарів територією України своєю чергою є одним з інструментів реалізації цього завдання і перш за все повинно відповідати сучасній міжнародній практиці. Найбільш проблемним питанням для України в цьому контексті є розвиток водного транспорту, який повинен стати невід'ємною, найбільш розвинутою частиною системи забезпечення мультимодальних та інтермодальних перевезень. Наявність виходу у відкрите море та значної кількості річкових судноплавних шляхів створюють передумови для повноцінного використання